

Djuröns naturreservat

Beslut, föreskrifter samt skötselplan

Upprättad 1998

av

Hamrakonsult - natur, bild & Ljud HB

samt

Eva Siljeholm, Norrköpings kommun

på uppdrag av

Gatu- och parkkontoret, Norrköpings kommun

SKÖTSELPLAN FÖR DJURÖNS NATURRESERVAT

<i>I Allmän beskrivning</i>	3
1 Administrativa data	3
2 Reservatets syfte och föreskrifter	3
3 Beskrivning av befintliga förhållanden	3
3.1 NATURFÖRHÅLLANDEN	3
3.2 DJURÖNS KULTURHISTORIA.	4
3.3 NUVARANDE MARKANVÄNDNING.	5
3.4 BYGGNADER.	5
3.5 FRILUFTSLIV och ARRANGEMANG FÖR BESÖKARE.	5
3.6 TILLGÄNGLIGHET.	5
3.7 SLITAGE- och STÖRNINGSKÄNSLIGHET.	5
<i>II Plandel</i>	6
1 Användning och skötsel av mark och vatten	6
1.1 ÖVERGIPANDE MÅL.	6
1.2 GENERELLA RIKTLINJER och ÅTGÄRDER.	6
1.3 KOMMENTARER TILL SKÖTSELOMRÅDESBESKRIVNINGARNA.	7

I Allmän beskrivning

1 Administrativa data

Benämning:	Djuröns naturreservat
Objektsnummer:	0502089
Reservatet bildat:	Beslut av Tekniska nämnden, Norrköpings kommun
Kommun:	Norrköping
Socken:	Dagsberg
Läge:	Inre delen av Bråvikens, 10 km öster om Norrköping nordost om Ljunga
Areal:	248 ha, varav 32 ha land
Topografisk karta:	9G SO
Ekonomisk karta:	096 05-06 (9G 0f-g)
Fastigheter:	Djurö 1:100
Markägare:	Norrköpings kommun
Förvaltare:	Tekniska nämnden

2 Reservatets syfte och föreskrifter

(se reservatsbeslutet)

3 Beskrivning av befintliga förhållanden

3.1 NATURFÖRHÅLLANDEN

Djurön är egentligen en udde belägen i Bråvikens inre del. Reservatet omfattar en mosaik av naturmiljöer som sträcker sig längs med Djuröns östra kant. De nordvästra delarna hyser en mestadels sluten skog med spår av äldre hävd. Här angränsar fritidstomter i reservatets västra kant. I söder breder en stor, öppen havsstrandäng ut sig, som under de senaste åren haft en god hävd. Norr om denna förekommer gamla ekar i hävdade backar. I väster står också grova och gamla ekar här tillsammans med hasselbuskar och andra mestadels äldre lövträd i en igenväxande löväng.

3.1.1 Geologiska förhållanden.

Berggrunden utgörs främst av olika typer av gnejs och granit samt något mindre stråk av grönsten och en bred diabasgång i reservatets norra del. Berget går i dagen på några ställen och då främst i norra delen, på Vaxholmen samt den sydvästra kanten av reservatsområdet.

Jordarterna består främst av blockfattig, sandig morän. Även glaciala och postglaciala leror förekommer och är nu till största upplade eller hävdas som strandäng.

3.1.2 Vegetation

Barrskog.

I reservatets norra del dominerar gamla tallar. Även gamla granar finns spridda främst i de mer slutna partierna. Ingen del av de barrdominerade områdena inom reservatet uppvisar några spår av kontinuitet som slutna barrskog. Den talldominerade skogen i norr övergår successivt söderut mot lövskog.

Lövskogar.

I och med upphörd hävd har lövträd vuxit upp och slutit marker som under lång tid varit öppna eller åtminstone glesa. Denna lövskogslund är i ett mellanstadium som övergång mellan trädbevuxen slåttermark och slutna lövskog. Många av de naturvärden som förekommer idag är knutna till öppna eller glest trädbevuxna förhållanden. Flera nya lundväxter har tillkommit under senare tid.

Betade marker med ek och lind samt andra lövträd.

Inom reservatet förekommer även flera ekdominerade områden som hävdas genom bete. Naturvärden finns företrädda i dessa områden såväl till fältskiktet som i form av epifyter på ekarna. Även en bevarandevärd fauna är knuten till de gamla träden.

Öppna gräsmarker.

De öppna gräsmarkerna utgörs till största delen av en betad, vidsträckt strandäng i reservatets östra del. Här förekommer en stor mängd hävdberoende växter. Några mindre gräsmarker finns insprängda i lövlundens västra kant. Dessa små lyckor växer igen allt mer från kanterna med främst buskar och yngre lövträd.

Kryptogamer.

De mest värdefulla kryptogamerna som finns noterade i reservatet är lavar, knutna till gamla ekar. Av de rödlistade lavarna som finns noterade kan nämnas:

<i>Buellia violaceofusca</i>	violettbrun skivlav
<i>Caloplaca lucifuga</i>	skuggorangelav
<i>Chaenotheca phaeocephala</i>	brun nållav
<i>Ramalina baltica</i>	hjälmbrösklav
<i>Schismatomma pericleum</i>	rosa skärelav

Av mossorna förekommer några arter knutna till död lövved. Tickorna är undersökta och här noterades 22 arter varav blekticka och oxtungsvamp är rödlistad.

3.1.3 Djurlivet på ön.

Fälthare, grävling, räv och rådjur finns i rik mängd i denna region. De gamla ekarna och andra äldre träd hyser hålhäckande fåglar. På och i angränsning till strandängen finns goda förutsättningar för en speciell hävdberoende fågelfauna. Idag förekommer bl a gulärta, tofsvipa och rödbena. I närheten av reservatet finns flera viktiga och mycket värdefulla häckningsområden för vadare och andra fåglar som är knutna till hävdade partier eller större vassområden. Till de grova ekarna är en rik insektsfauna knuten.

3.2 DJURÖNS KULTURHISTORIA.

Djurön har en lång historia som hävdad mark. Stora delar av reservatet har samma typ av hävd i dag som det haft under lång tid. Så sent som på 1940-talet var bebyggelsen sparsam och utgjordes i stort sett endast av Djurö gård, kvarnen nordväst om reservatet samt Haget som än i dag finns kvar. Åkermarken har inte förändrats mycket mer än att några mindre åkerlyckor har slutat brukas. En stor förändring har skett i "lövlunden" som på femtio år omvandlats från ängsmark med glest stående träd.

3.3 NUVARANDE MARKANVÄNDNING.

Den nuvarande hävden är koncentrerad till reservatets östra del. I sydväst finns åkermark och på den nordöstra udden finns en ekhage som fortsätter i form av betad strandäng söderut.

3.4 BYGGNADER.

Inom reservatet saknas byggnader och andra anläggningar.

3.5 FRILUFTSLIV och ARRANGEMANG FÖR BESÖKARE.

Området är relativt välbesökt där besökarna kan delas in i närboende och mer långväga gäster. Av vikt är att inte skapa motsättningar mellan dessa grupper vilket man undvikit på ett fördelaktigt sätt genom att placera parkeringsplatsen utanför reservatet i väster.

Övergångar över stängsel finns i norra delen av Vaxholmen liksom i sydvästra kanten av strandängen.

3.6 TILLGÄNGLIGHET.

Området är lättillgängligt genom stigar som leder in i reservatet från parkeringsplatsen.

3.7 SLITAGE- och STÖRNINGSKÄNSLIGHET.

Vid ökad besöksfrekvens kan stigar och annan mark få en alltför stort slitage. De mest störningskänsliga delarna utgörs av strandängen med de där häckande fågelarterna.

II Plandel

1 Användning och skötsel av mark och vatten

1.1 ÖVERGIPANDE MÅL.

Målet med skötseln av Djuröns naturreservat är att bevara och förstärka en miljö med mycket höga naturvärden samt högt värde för friluftslivet såväl för närboende som för besökande från längre håll.

Området består av skiftande naturmiljöer vilket innebär att särskilt anpassad skötsel ska ske i de olika delområdena. Betande djur är en viktig skötselåtgärd som ska hålla markerna öppna och bitvis kompletteras med röjning, gallring och huggning där igenväxning har skett.

Skötseln av reservatet ska bedrivas så att naturvärdena bevaras och förstärks samt att värdefulla växter och djur ska gynnas och ges utrymme till att öka sin populationsstorlek.

1.2 GENERELLA RIKTLINJER och ÅTGÄRDER.

1.2.1 Gamla träd i skogsmark.

- Träd (eller grupper av träd) som redan nu är gamla ska lämnas. Eventuellt bör friställning ske.
- Stående torrträd lämnas och döda träd får multna men flyttas från stigen
- Avverkning skall endast utföras i enlighet med fastslagen skötselplan.

1.2.2 Solitärträd och träd i betesmarken.

Äldre träd och grupper av träd av främst ek ska lämnas. Även grova och gamla björkar samt andra löv- och barrträd med hög ålder. I vissa partier förekommer gammal hassel, oftast i buketter, som är av stort värde. För att gynna och utveckla ekhagmarken behövs viss utglesning vilket gynnar ekarnas kronutveckling samt bidrar till ökad gräsproduktion.

För att utnyttja ekarna naturvårdsmässigt är det av stor vikt att inga grova grenar sågas av utan att de får sitta kvar tills de faller. Döda nedfallna grova grenar samt delar av stammen ska låtas ligga då detta gynnar många insekter. De grova ekarna ska inte ha konkurrens i form av andra träd som växer in i deras kronor. Buskar som växer nära in på stammen skall också avlägsnas.

1.2.3 Naturlig hävdad mark (ängs- och betesmark).

Djurön har en lång historia som hävdad mark. Förr var det en livsnödvändighet att ha stora ytor med ängsmark (slåttermark). Detta för att kunna ha foder till djuren över vintern vilket i sin tur medförde att man fick gödsel som kunde användas på den åkermarken. Den mängd foder (hö) som kunde bärgas under sommaren var alltså avgörande för hur många djur man kunde hålla och hur bra skörd man fick på sina åkrar. Uttrycket "ängen är åkerns moder" får här sin förklaring.

Som betesmark användes utmarken. Det är i princip skogen utanför de viktigaste ängs- och åkermarkerna. Oftast utgjordes denna betesmark av skog med magert bete som ej kunde användas på något annat sätt. Även ängsmarken kunde efterbetas när höet var bärgat.

Många växter är beroende av en kontinuerlig hävd som ängsskötsel eller bete innebär. Det är också väsentligt att hävden är hård för att undvika igenväxning med bl a lövuppslag. Målet med skötseln av de öppna gräsmarkerna inom Djuröns naturreservat är att bevara de naturtyper som har lång kontinuitet inom området samt att hålla kvar och förstärka de naturvärden som är knutna till dessa miljöer.

1.2.4 Betesdjurens mängd och sort

Hela det område som föreslås ingå i den beteshävdade marken är ca 17 hektar. Med utgångspunkt att det mest fördelaktiga betesdjuren torde vara nötdjur och att lämpligt betestryck är 1,5 djur/hektar skulle ca 25 djur vara lämplig mängd.

1.2.5 Rövning i betesmarkerna.

De flesta partierna har endast litet behov av rövning i och med att sådana åtgärder redan är utförda samt att betestrycket varit gott under den senaste tiden. Främst finns en del busksnår alltför nära några av de gamla ekarnas stammar. Mindre busksnår som ej står nära äldre träd kan med fördel lämnas då yngre ekar kan få ett fäste där samt att dessa kan vara av värde bl a för fagelfaunan.

1.2.6 Gallring och avverkning i betesmarkerna.

Den avverkning som är aktuell är främst den södra delen av Vaxholmen där de något yngre ekarna står tätt. För att utveckla deras kronor på ett för naturvärden fördelaktigt sätt bör en del gallras bort.

1.3 KOMMENTARER TILL SKÖTSELOMRÅDESBESKRIVNINGARNA.

Skötselområdena beskrivs efter naturtyp, markens beskaffenhet och hävd. För träd- och buskskikt har medtagits samtliga arter. De kärleväxter som finns beskrivna är antingen dominerande, ovanliga eller påvisar en särskilt förhållande exempelvis genom att vara hävdberoende.

Åtgärderna är utformade för att bevara, utveckla och förstärka de naturvärden som förekommer samt att gynna områdets rekreativvärde.

För varje delområde finns också en målsättning uppsatt där man kan utläsa vad eventuella åtgärder syftar till.

Områdesbeskrivningar

DELOMRÅDE 1:

VAXHOLMENS EKHAGE och MINDRE EKHAGAR I SYDOST

Beskrivning:

Området utgörs av en ekbevuxen betesmark benämnd Vaxholmens ekhage samt några mindre, betade ekpartier i söder.

I de centrala delarna av Vaxholmen finns en hällmark som omges av gräsrika, svagt sluttande partier. Ekarna är varierande i ålder och dimension. De flesta träden är av hög ålder med håligheter och relativt grov skorpbark. Ekarna står bitvis tätt vilket medfört att de fått ett pelarlikt utseende. Vissa träd har stått glesare och har tack vare detta utvecklats de grövre, nedersta grenarna vilka skuggar stammen och fungerar som ett visst skydd för många eklavar. På den magrare hällmarken är träden mer av senvuxen typ med hög ålder och liten dimension.

De mindre ekpartierna hyser mestadels gamla ekar. Hävden har periodvis varit av sämre intensitet än på Vassholmen. Bitvis förekommer bl a klippal varav några träd är av hög ålder.

Flera värdefulla lavar och svampar förekommer på träden. Brun nållav (*Chacnotheca phaeocephala*) (hotkategori (hk) 4) växer på många av träden. Violettbrun skivlav (hk 4) förekommer på några träd och klarar mer skuggiga förhållanden än de flesta andra värdefulla eklavar. Busklavarna är måttligt utvecklade men hyser bl a hjämbrosklav (*Ramalina baltica*) (hk 4) samt den mindre vanliga spatelbrosklaven (*Ramalina pollinaria*) tillsammans med mer vanliga busklavar. Svavelticka och ekticka finns på flera av träden och de rödlistade svamparna blekticka och oxtungsvamp har noterats. Även lacksvart trädmyra (*Lasius fuliginosus*) förekommer relativt frekvent.

Mål:

Välbetade hagar med ekar i varierande ålder. Frekvent med död ved av olika dimension i hela området.

Värdefulla organismer som nu förekommer ska gynnas så att de ges möjlighet att öka sin utbredning i reservatet. Man bör eftersträva att utveckla ekbeståndet så att det hela tiden kommer att förekomma glest stående, grova, bredkroniga ekar med ett kortstammigt växtsätt vilket skall gynna insekter, lavar, trädväxande svampar, fåglar och fladdermöss samt en välutvecklad markflora med stor andel hävdberoende växtarter.

Skötsel:

Ekarna på hållmarken i den centrala delen ska lämnas utan åtgärd. På de friskare och flacka, gräsrika partierna (1a) bör en engångsåtgärd göras där man gallrar för att skapa en mer gles ekhage vilket gynnar såväl lavar som många insekter. De gamla träden lämnas. Yngre träd mellan dessa tas bort där de konkurrerar om kronutrymmet. Målet bör vara att ekkronorna ej ska överlappa varandra.

Åldersfördelningen av ek är relativt jämn med ett mindre glapp mellan den gamla generationen och efterföljarna. Detta går att överlappa om man gynnar alla äldre ekar genom friställning enligt ovan för att få dessa ekar att leva under så lång tid som möjligt så att bl a lavfloran och insektsfaunan har möjlighet att leva vidare på och i nästa generation av ekar.

All död ved som skapas naturligt ska lämnas. Buskar ska avlägsnas där de står nära och skuggar ekarnas stammar. Delar av riset från röjningen kan läggas i några mindre högar (två-tre stycken högar spridda i hela området) vilket ska gynna insekter såsom långhorningar, rötsvampbaggar, fuktbaggar och halvknäppare. En del av den grövre veden från gallringen sprids i området dock ej på stigarna. Låt buskar och yngre lövträd få växa upp utan att stå och konkurrera om kronutrymmet.

Området ska hävdas genom bete. Alla partierna bör ingå i ett sammanhängande betesmarksområde tillsammans med intilliggande strandäng (delområdena 2). Nötdjur är att föredra för att även få en tillräckligt god hävd. 25 djur bör vara ett lämpligt antal för hela betesmarksområdet (delområdena 1 och 2).

Rekreatjonsbefrämjande åtgärder:

Övergångar ska finnas mot delområde 3. För att skapa förståelse för de åtgärder som görs i området kan man med fördel sätta upp en informationsskylt där värdet av eken som naturmiljö behandlas eventuellt även strandängen. Vandringsled går genom området.

DELOMRÅDE 2:

STRANDÄNG

Beskrivning:

Havsstrandäng med stor variation i fuktighetsgrad och vegetationssammansättning. Närmast vattnet förekommer ett bälte av bladvass. Innanför detta finns flera olika vegetationstyper med alltifrån gödslade partier till artrika växtsamhällen med ett flertal värdefulla hävdberoende växter. Hela området, bortsett från vassbältet, är välbetat och bitvis har djurens tramp luckrat upp grässvålen på ett för många växter och djur gynnsamt sätt. Periodvis är marken relativt torr ända ut till vassbältet.

Stig går i västra delen av strandängen.

Mål:

Välhävdad strandäng med stort inslag av värdefulla hävdberoende växter. Området ska också hysa lämpliga häckningsmiljöer för vadare och andra fågelarter som är knutna till denna typ av naturmiljö.

Målet ska vara att samtliga nu förekommande hävdberoende och andra värdefulla växter ska finnas kvar och öka sin utbredning. Man bör också eftersträva att gynna förutsättningarna för att hävdberoende fågelarter skall inleda häckning.

Skötsel:

För att skapa en mer gynnsam miljö för bl a vadare kan en engångsåtgärd utföras av strandängen närmast vassen. En bård av vassen närmast land slås (ca 10 meter bred) och marken bör köras "sönder" antingen med hjälp av bandvagn eller med traktor. Denna åtgärd bör utföras på en till en början begränsad yta som kan följas upp och utvärderas. Om åtgärd och efterföljande hävd gynnar såväl fågelfauna som växtlighetens utbredning på ett tillfredsställande sätt bör åtgärden utföras längs hela vassbältet. De partier där beteshävden inte räcker till följd av stark tuvbildning av tuvtåtel kan också en fräsning av marken vara att föredra. Hela området hävdas huvudsakligen genom nötbete.

Restriktioner:

I dagsläget är inte besöksantalet på en sådan nivå att rekreationen kan betecknas som störande. Närboende rör sig främst i de skogbevuxna partierna samt på den västra, fastare delen av strandängen. Om rekreationen ökar bör man i första hand styra de besökande till att endast omfatta besök längs den östra kanten av strandängen.

DELOMRÅDE 3:

DJURÖNS LÖVLUND

Beskrivning:

I reservatets centrala del finns en mycket intressant löväng som är igenväxande och kan betecknas som lövlund. Grova och vidkroniga ekar står glest med inslag av enstaka gamla löv- och barrträd främst av björk och gran. Träden och även de frekvent förekommande gamla hasselbuketterna vittnar genom sitt utbredda växtsätt att området utvecklats och under lång tid varit öppet med ett glest träd- och buskskikt. Floran har nu en lundprägel med inslag av mindre vanliga arter. Insprängt i detta finns några öppna gräsmarker omslutna av ett allt tätare buskskikt.

Lavfloran är mestadels utarmad med få arter i stor utbredning som t ex grå mjöllav samt visst inslag av de hotade arterna violettbrun skivlav (*Buellia violaceofusca*) (hk 4) samt skuggoranglav (*Caloplaca lucifuga*) (hk 4). Några mindre exemplar av brun nållav (*Chacnotheca phaeocephala*) (hk 4) kunde också noteras. Dessa tre lavar förekommer såväl i öppna som slutna ekområden dock har de en förmåga att klara sig kvar under igenväxning betydligt längre tid än många andra arter. Detta betyder dock inte att de är skuggföredragande utan kanske snarare att de har större möjlighet att klara den allt mer ökande konkurrens från grå mjöllav och andra skorplavar som ökar vid alltmer igenvuxna förhållanden.

Även värdefulla trädväxande svampar har noterats.

Mål:

En i slutenhet varierad lövlund med gamla träd av ek, varav vissa med friställda kronor samt mellanstående hasselbuskar. Man bör eftersträva att trädslagsfördelningen bibehålls dock ska inte unga granar släppas upp.

Lavfloran som främst hyser skuggtåliga arter ska genom viss utglesning ges möjlighet att utvecklas till att även omfatta de hotade arter som förekommer i angränsande områden.

Skötsel:

Grova vidkroniga ekar frihuggs, liksom vissa yngre ekar för att dessa ska få möjlighet att utvecklas till morgondagens jätteekar. De gläntor som idag förekommer hålls efter eller förstärks. Vissa delar av området får utvecklas fritt med undantag för bortplockande av eventuella uppväxande granar. Viss röjning av hassel och yngre löv utförs regelbundet för att gynna andra hasselbuskar till att bli gamla och stora. Röjningen koncentreras kring gläntor och stigar. Döda träd lämnas, dock hålls stigen fri. Kantzoner mot åkern i söder och mot de öppnare delarna bör skapas.

Rekreatjonsbefrämjande åtgärder:

Genomgångar ska finnas till intilliggande betesmark i öster. De stigar som nu leder genom området ska hållas efter. Den markerade vandrings slingan går genom detta område.

DELOMRÅDE 4:

ÅKERMARK OCH TRÄDREMSA

Beskrivning:

4a och 4b omfattar åkermark som är utarrenderad. Den sträcker sig längs med ekhage i sydöst och norrut längs strandängen upp mot Vaxholmens ekhage. I norr gränsar åkern till ädellövkogen samt klibbalbestånd. Västra delen hyser en trädremsa (4c) med bergtall, yngre ekar samt ett buskskikt av nypon och hägg. I anknytning till trädremsan förekommer partier med torrängsflora och inslag av hävdgynnade växter däribland den hotade växten pukvete.

Mål:

Gles ekdominerad trädremsa med någon gammal tall samt glest stående ekar med vida kronor (4c). Det södra åkerpartiet ska odlas som allmogeåker (4b).

Skötsel:

Gynna ekarna och den värdefulla floran genom viss röjning av buskskiktet. Endast några enstaka buskar får lämnas. Av de äldre tallarna sparas endast de som inte konkurrerar med ekarna. Ingen ytterligare stamkvävning av ekarna bör göras. Delområde 4a ska brukas som åker. Den södra delen av åkern (4b) föreslås brukas som s.k. allmogeåker (gamla sädeslag inblandade med idag ovanliga åkerogräs). Åkerdikena får rensas vid behov. Massorna får ej läggas på intilliggande mark. Röjning kring åkermarken får ske om det är nödvändigt för brukandet.

Rekreationsbefrämjande åtgärder:

Möjlighet för fotgängare att passera från parkeringsplats till ekhagen och strandängen skall finnas. Allmogeåkern ligger bredvid passagen. Längs med den nuvarande träd- och buskremsan finns nu en stig som med fördel bör användas i fortsättningen. Som information till allmänheten föreslås en skylt som behandlar allmogeåkern.

DELOMRÅDE 5:

BLANDSKOG**Beskrivning:**

I norra delen av reservatet finns en blandskog med relativt stor variation. Grova tallar förekommer tillsammans med ek, gran, lind, björk och rönn. Närmast fritidshusen finns ett glest bestånd med mestadels björk och en frodig gräsmark. Ut mot vattnet växer främst klipbal samt tall.

Mål:

Blandskog av gles karaktär med gamla träd av fr a tall.

Åtgärder:

Runt de gamla tallarna i zonen närmast stranden ska frihuggning och röjning utföras. Ekar ska också friställas. Hassel kan röjas där buskarna står nära varandra eller intill gamla träd. Viss gallring av unga träd längs stranden kan göras och då främst för att skapa luckor ut mot vattnet vilket ger en fin vandring längs med stigen som leder söderut mot Vaxholmens ekhage.

DELOMRÅDE 6:

STRANDZONEN OCH VATTENOMRÅDET**Beskrivning:**

Stränderna ut mot vattnet i östra delen av reservatet är mestadels stenig med mellanliggande hållar som går ut i vattnet. Enstaka buskar förekommer. I norra delen finns några gamla bryggor. Indrivande skräp förekommer längs med stora delar av strandremsan. Enstaka buskar förekommer.

Mål:

En strövvänlig stranzon som bitvis även inbjuder till bad.

Skötsel:

Ta bort äldre bryggor och anordningar samt skräp längs med stranden. Inga åtgärder får göras i vattnet inom reservatet. Håll efter skräp lämpligen på våren innan besökssäsongen börjar. Viss komplettering kan behövas under sommaren.